

נגדים שתפורים בהם דיסקיות מתהפכות

[המוכונים "פייטים" מתחלפים]

מורנו הרב יצחק מרדכי הכהן רובין

ליל שבת קדש פרשת ויקרא-זכור תשע"ט

לאחרונה משווקים כריות וחולצות שתפורים עליהם דיסקיות עגולות קטנות [המוכונות "פייטים"], והם צבועים משני עבריהם בצבעים שונים, ועל ידי שמעביר ידו עליהם הם מתהפכים, ומשתנה הצבע הנראה לעיניים, ופעמים שמעביר ידו על חלק מהדיסקיות והוא יוצר בזה צורה או אות או מוחק צורה או אות קיימים. ויש לברר אם מותר כן לעשות בשבת או ביום טוב^א.

מלאכת צובע

א. נראה שאין לחוש בזה למלאכת צובע, דאף שלפני כן היה הצבע של הבגד בצבע אחד וכעת נשתנה לצבע אחר, אין זה אלא שינוי חיצוני, ואינו בגדר צובע כלל^ב. דאף אם יתפור אותם בשבת על הבגד לא יעבור בזה כלל על מלאכת צובע, רק על מלאכת תופר.

מלאכת כותב

ב. אמנם נראה שאם על ידי העברת ידו יוצר צורות או אותיות הרי זה אסור משום מלאכת כותב, משום שהדיסקיות המצורפות זו לזו יוצרות צורה של אותיות, ואין זה כמי שמעמיד שני חלקי אות זה ליד זה, שיש שהתירו באופן שאינם מחוברים זה לזה, דשאני הכא דכיון שדיסקיות אלו תפורות לבגד, הרי הבגד מחברם להחשב כאות אחת^ג.

ג. ועוד דכשם שאם יפזר אדם חול על הריצפה בצורה של אות יהיה בזה איסור כותב, אף שאין גרגרי החול מחוברים זה לזה, דמתוך קטנותם הרי הם נראים כמצורפים, כן אם יפזר את הדיסקיות הקטנות הנ"ל בצורה של אות יהיה בזה איסור כותב. ולכן גם כאשר דיסקיות אלו נמצאות על הבגד וסמוכות זו לזו ויוצרות צורת אות, הרי זה בכלל מלאכת כותב.

ד. ואין ללמוד היתר ממה שהתירו כמה פוסקים לפתוח ולסגור ספר שכתובות עליו אותיות בראשי הדפים, וכפי שהביא במשנ"ב סי' ש"מ ס"ק ט"ז, דהתם הטעם משום דספר עשוי להפתח ולהסגר תמיד והוי כדלת הנפתחת ונסגרת תמיד, וכמ"ש שם המשנ"ב, משא"כ דיסקיות אלו אינן עומדות להפתח ולהסגר, ואף שפעמים רגילים להפוך את הדיסקיות ולשנות את צבעם, מ"מ אינו דומה כלל לספר או לדלת שכל עמידתם היא להפתח ולהסגר, ולכן יש מהפוסקים שסברו שאין כאן חשיבות מעשה של כתיבה ומחיקה. [ואף בספר סיים המשנ"ב שנכון להחמיר כשיש לו ספר אחר, והחזו"א סי' ס"א ס"ק א' נחלק על עיקר סברת המתירים הנ"ל, וכתב שאין לדמות כלל

סגירה של ספר העוסקת במלאכת כותב, לסגירה של דלת העוסקת במלאכת בונה]^ד.

ה. וכן יש להוסיף שאין נפק"מ באיסור כתיבה בשבת, בין "חק ירכות" ל"חק תוכות" ולכן אף אם יוצר את צורת האות על ידי אופן הדומה לחקיקה שעל ידי פעולתו מקבלת המסגרת החיצונית צורת אות, הרי זה אסור.

מלאכת מוחק

ו. וכשם שאסור ליצור אותיות או צורות על ידי היפוך הדיסקיות, כן אסור למחוק צורות או אותיות באופן זה.

אותיות או ציורים המוכנים מראש

ז. אותיות או ציורים שכבר מוכנים מראש, וזאת מחמת שהדיסקיות שמהם נוצרת הצורה נתפרו לבגד באופן שהרקע הוא בצבע אחד והאות עצמה בצבע אחר, וכאשר מעביר את ידו על הבגד והופך את כל הדיסקיות נהפכים הצבע של הרקע והצבע של האותיות לצבעים שונים, אך עדיין האותיות כתובות באותה צורה ממש שהיתה מתחילה, אלא שהצבע של האות השתנה. באופן זה נראה שאין בדבר משום מלאכת כותב או מוחק, ואינו אלא כמות המורכבת מחלקים קטנים הצבועים בצבע אחד, וכאשר הופך את החלקים האות נראית בצבע אחר^ה.

אמנם כל זה הוא רק בגוונא שהאדם מעביר את ידו על הרקע באופן הרגיל [במשיכת כף ידו מצד אל צד], אבל אם יהפוך רק את הדיסקיות של מקום האות, או שיהפוך את הדיסקיות בתנועה אלכסונית, אז אכן תמוך צורת האות ואין לעשות זאת בשבת או ביום טוב. ואם הפך את הדיסקיות באופן שאכן נמחה צורת האות או אפילו חלק מהאות, אין היתר להחזיר את צורת האות לקדמותה, משום מלאכת כותב.

ולכן יש להיזהר מלהפוך את הדיסקיות בשבת או ביום טוב, בכל גווני [אף באופן הרגיל], משום שבקל יכול לבוא לידי מכשול של מחיקה וכתיבה.

^א ויש לעיין אם הוי בגדר כתיבה שאינה מתקיימת, דאמנם רגילות היא שבני אדם מהפכים את הדיסקיות ומוחקים את הצורות וכותבים מחדש, מ"מ הדבר נעשה על ידי מעשה אדם בבחירתו, ואם לא יעשה זאת יעמוד הכתב לימים הרבה, ואמנם לגבי ספר שעומד להפתח ולהסגר כתב בחזו"א סי' ס"א סוס"ק א' דדעת האחרונים לראות כתיבה זו ככתיבה שאינה מתקיימת שאין בה איסור תורה, אך יל"ע אם נידו"ד דמי לספר, כיון שספר כל עמידתו להפתח ולהסגר.

^ב גם בתוך תהליך ההיפוך של הדיסקיות אין האות נמחקת, אלא שחלק ממנה צבוע בצבע הקודם וחלק צבוע בצבע החדש.

* Sequins

^א נתברר ונכתב עם מו"ר הגר"ש גלבר שליט"א

^ב עיין בשו"ת אגרות משה אור"ח ח"ג סי' מ"ה במש"כ לגבי משקפיים שצבען משתנה על ידי האור [ואף שמש"כ שם לענין אותן משקפיים ששינוי הצבע הוא כמכסה בעלמא, חידוש הוא, שהרי לא נראה לעיניים שום מכסה, מ"מ לעניין נידו"ד של הדיסקיות הנ"ל פשיטא שאינו אלא כמכסה בעלמא].

^ג ואין זה עניין כלל לנידונים של דבר שאינו מתכוין, דהכא מתכוין הוא במעשהו לעשיית הצורה.

יצחק מרדכי הכהן רובין
רב ומו"ץ בהר נוף ירושלים
אב"ד בכר"צ בנשיאות הגר"נ קרליץ

בס"ד אדר ב' תשע"ט

ברבר שאלתכם אודות השימוש בכריות וסינרים שיש על גבם "פייטים" מתחלפים שרשומה בהם תיבת "פסח".

א. בהזות ה"פייטים" עלולים בקל להגיע לאיסורי כותב ומוחק בשבת ויום טוב.

ב. בימי חול המועד מותר להשתמש ב"פייטים".

ג. אין חשש מוקצה בכרית ובסינר, ואפשר לטלטלם בשבת ויום טוב.

ד. יש להזהיר גדולים על הקטנים שלא לשחק ב"פייטים" הנ"ל בשבת וביום טוב.

וע"ז בעה"ח

יצחק מרדכי הכהן רובין

